

"Hedâyâ-yı hayatiyelerini daimî bir sûrette Zât-ı Hayy-ı Kayyûma takdim ettiklerini ilmelyakîn, belki hakkalyakîn ile bildim ve gördüm." cümlesini ve hedaya kavramını izah eder misiniz?

Hayatın teşekkülü için kainat çarklarının bir fabrika gibi işlemesi ve çalışması gerekiyor. Bu da hayatın ne kadar mükemmel bir sanat ve ne kadar dağınık sebeplerden sonra hasıl ve cem olan bir eser olduğunu gösterir. Ayrıca, hayat üzerinde bir tevhit mührünün olduğuna işaret ediyor. Yani hayatı icat etmek için hayata gerekli bütün sebepleri de icat etmek ve elinde bulundurmak gerekir, yoksa icat edilmesi kabil değildir.

Mesela, bir elmanın oluşması için hava lazım, güneş lazım, toprak lazım, su lazım; bu dört unsur ise bütün kainatı kuşatmış unsurlardır. Demek elmanın vücut bulup hayat kazanması için, bütün unsurların istihdam olup elma etrafında hizmet etmesi gerekiyor. Buradan da şu sonuç çıkar ki, elmayı yapacak zatın bütün kainata ve unsurlara hem sahip olması hem de hükmünün geçmesi gerekir.

Hayatın yaratılışındaki bu tevhide mühür ve genişlik, onu insan için temel ve esas yapıyor. Yani insanın mahiyetindeki bütün duygu ve latifelerin hepsi hayattan kaynaklı ve menşeleri de hayattır. İnsan hayat ile görür, hayat ile işitir, hayat ile tadar, hayat ile dokunur, hayat ile koklar, hayat ile sever, hayat ile akleder, hayat ile sızlar, hayat ile sevinir, hayat ile lezzet alır, hayat ile kahrolur vs... Bu sayılanların hepsi bir nimet hepsi bir ihsan hepsi bir ikram hepsi ayrı bir alemdirler ve hepsinin esası ve temeli de hayattır.

Demek insan ne kadar çok hediyelere mazhar ise, o kadar da şükran ve teşekkürle de memurdur. İnsan nasıl nimetlere hayat vasıtası ile sahip oluyorsa, bu nimetlerin hepsine teşekkür ve şükranı da hayat ile yapıyor. Hayatın bu fitri şükür ve teşekkürlerini insan yine hayatı ile Allah'a takdim ediyor.

Namaz, zekat, oruç, hac gibi farzları insan hayatı ile ifa edip hayatı ile Allah'a takdim ediyor. Bu sadece insanlar için değil diğer canlılar içinde geçerlidir. Her canlı hayatının hediyelerini ister şuurlu ister şuursuz bir şekilde Allah'a takdim ediyor. İnsan ise bu canlıların külli hediyelerini takdim etmekte imamlık görevini yapıyor. İnsanın külli duygu ve cihazları buna müsait olduğu için imamlık görevi de insana düşüyor.